

,24. mai 1954.

K/N.

Herr h.r.advokat Chr. L. Jensen,
Stortingsgaten 20,
O s l o.

Ad spørsmålet om mortifikasjon av vitneuttalelser.

Jeg er så fri å henvende meg til Dem om dette tema. Jeg er bekjent med at De representerer høyesterettsdommer Ferdinand Schjelderup i den av avdøde overlærer Haug anlagte mortifikasjonssak. Det er i den anledning jeg skriver, idet jeg er engasjert i en sak som visstnok byr på nokså likeartede problemer. Jeg har riktignok intet detaljkjennskap til Haug - Schjelderup-saken. Jeg har bare sett den omtalt i avisene, og så har jeg ganske flyktig lest noe av det som advokat Wyller skrev i Arbeiderbladet.

Så vidt jeg forstår, dreier saken seg bl.a. om hvorvidt overlærer Haugs dødsbo har adgang til å kreve mortifisert den av høyesterettsdommer Schjelderup avgitte vitneerklæring, og om dødsboet dertil kan kreve erstatning og saksomkostninger.

Mitt tilfelle er følgende:

Jeg har representert avdøde kaptein Sigurd Hardeland i en mortifikasjonssak som var anlagt mot ham av brukseier Ole N. Krekling. Saken verserer for Oslo byrett. Den gjelder en vitneerklæring som kaptein Hardeland i 1946 avga for den av skyttertinget nedsatte granskningskomité. Det gjaldt forhold som berørte brukseier Kreklings nasjonale holdning under krigen, og saksforholdet refererer seg nærmere bestemt til et møte som i 1942 var blitt holdt i Norges Skytterstyre.

Brukseier Krekling fant kaptein Hardelands vitneerklæring ærekrenkende, og da kapteinen ikke ville ta sitt vitneprov tilbake, anla brukseieren mortifikasjonssak. Han krevet samtidig erstatning, oppreisning, offentliggjørelse av dommen på kaptein Hardelands bekostning og saksomkostninger.

Under sakens gang døde kaptein Hardeland, og saksøkeren fører nå saken videre mot kapteinens enke. Hun står her temmelig hjelpeløs, idet hun hverken kan benekte eller bekrefte sin avdødmanns uttalelser. Hun har intet kjennskap til det som passerte i Norges Skytterstyre ved den omhandlede anledning, og hun er dessuten helt nedbrutt etter sin manns død, og også av denne grunn helt kampudyktig.

Det forekommer meg at den rettsforfølgning kaptein Hardeland, og senere hans enke, her er blitt utsatt for virker helt urimelig. Visstnok dreier saken seg ikke om noe vitneprov avgitt for en domstol. Men så ekstraordinære som forholdene var etter frigjøringen, mener jeg at de av offentlige institusjoner nedsatte granskningsutvalg, kom i noenlunde samme stilling som en rett. Rettsapparatet var sprengt, og nasjonale og samfunnsmessige hensyn tilsa at forholdene fra krigsårene hurtigst mulig ble klarlagt. For en organisasjon som landets frivillige skyttervesen var det av særlig betydning å skape klarhet. Organisasjonen arbeidet med betydelige statstillskudd, og den står nokså intimt tilknyttet landets forsvar.

Slik forholdene artet seg i de første år etter frigjøringen antar jeg at kaptein Hardeland hadde en nasjonal plikt til å forklare seg for skyttertingets granskningskomite, og at hans forklaring derfor må ses under samme synsvinkel som et vitneprov avgitt for en domstol, eller for annen offentlig myndighet som har rett til å kreve forklaringer. Det prinsipielle spørsmål blir derfor hvorvidt et vitne som gjør sin plikt ved etter beste overbevisning å forklare seg for retten, eller for annen offentlig myndighet som er berettiget til å kreve forklaring, etterpå skal kunne forfølges på en slik måte som det her skjer.

Det læres riktignok at mortifikasjon ikke er straff. Men skal slik som dette kunne føre frem, kan en mortifikasjonssak bli en ganske drøy straff allikevel. Selv har jeg på kaptein

- 3 -

Hardelands vegne to ganger måttet avgi personlig møte i Oslo byrett, og jeg står nå overfor en tredje Oslo-reis i sakens anledning. Kaptein Hardeland har også måttet reise. Saken er særdeles vidløftig, og bare forsvaret mot de fremsatte krav vil komme til å koste flere tusen kroner.

Et vitne som forklarer seg etter beste overbevisning kan jo ikke senere gå tilbake på noe, så lenge det ikke endrer oppfatning. Vitnet må bli på skansen og ta de hugg som kommer måtte.

Det forekommer meg urimelig at en borgerplikt som vitneplikten skal kunne lede til slike konsekvenser.

Skal rettspraksis ta denne retning, vil det nødvendig-vis måtte gå utover det frie ord, og over sakenes rette opplysning. Vitner vil jo i sin alminnelighet bli meget engstelige for å uttale seg, når de etterpå skal risikere slikt som dette. Hensynsløse og pengestærke personer vil på denne måte oppnå utilbørlige fordeler. De kan ved å true med etterfølgende mortifikasjonssaker intimidere vitner, og dermed gjøre rett til urett.

For Oslo byrett prosederer jeg derfor på at vitneprov ikke bør kunne gjøres til gjenstand for mortifikasjon, når vitnet har vist tilbørlig aktsomhet og kun har uttalt seg om ting som det var pliktig å svare på, og som lå under vedkommende retts eller offentlige myndighets prøvelse. Jeg hevder at vitneprovet under slike forhold ikke bør oppfattes som noen beskyldning i straffelovens forstand. Herunder mener jeg å finne adskillig støtte i høyesterettsdom i Rt. for 1934 side 516.

Jeg har villet skrive så vidt utførlig om dette, all den stund De arbeider med en særlig seleber sak i emnet. Jeg antar at De kanskje kunne ha interesse av å høre at problemet er brennende også i andre saker. Dessuten ville jeg svært gjerne bli holdt a jour med hvor langt Haug-Schjelderup-saken er kommet. Jeg forstår det slik at saken står for Høyesterett.

For min part kan det bli aktuelt å søke å komme fri ubehagelighetene gjennom et forlik, selvom det skulle bli magert. Jeg antar at Høyesterettsdom i Haug - Schjelderup-saken kunne ha stor betydning for de råd jeg skal gi min part.

E r b ø d i g